

Nýtt Samband

Eitt sjálvstýrandi land í ríkinum

Sambandsflokkurinn

Fororð:

Hví ein nýggjan politikk?

Ein av grundsúlunum undir Sambandsflokkinum er ríkisfelagsskapurin. Sambandsflokkurin varð stovnaður í 1906 við tí aðalmáli at arbeiða fyri hollari og frílyntari menning av Føroya fólki í ríkisfelagsskapi við Danmark. Sambandsflokkurin er ein sosial-liberalur samríkisflokkur, sum virðir frælsið hjá tí einstaka og vinnuligt fyrítakssemi, umframt at vera sosialt sinnaður – hesum eiga vit at halda fast í.

Sum elsti flokkur í Føroyum, hevur Sambandsflokkurin somuleiðis verið partur av fleiri nýskipanum, sum hava birt undir og verið grundarlagið fyri einum frælsum, ríkum og demokratiskum Føroyum. Besti háttur at ment føroyska samfelagið hevur verið gjøgnum ríkisfelagsskapin.

Heimastýrslógin gav Føroyum viðkaðar karmar innan ríkisfelagsskapin, samstundis við, at lógin staðfesti sjálvavgerðarrætt Føroya innan ávís málsøki. Heimastýrslógin hevur verið politiska og lögfrøðiliga grundarlagið undir tí menning og framburði, sum er farin fram í Føroyum seinastu áratiggjuni og tryggjaði, at Føroyar, innanfyri viðu karmar ríkisfelagsskapsins, stígvíst kundu menna seg til tað sjálvbjargna vælfærdarsamfelagið, ið vit kenna í dag.

Tó mugu vit allatið hava í huga, hvussu vit sum best tilpassa okkum eftir teimum umstøðum, vit liva í. Sambandsflokkurin hevur altíð verið í menning, og tilpassað seg til nútíðina og veruleikan, vit liva í – hetta skal eisini gera seg galdandi framyvir.

Føroyar eru alsamt meira komnar á geopolitiska heimskortið og hetta krevur, at vit taka alsamt meira ábyrgd hvat viðvíkir uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikki, og skapa røttu karmarnar til endamálið. Hetta er bæði neyðugt tá tað snýr seg um okkara egna politikk, men eisini tá ið tað viðvíkur okkara leikluti og íkasti til samlaða politikkin hjá Kongaríkinum Danmark.

Kjakið um ríkisfelagsskapin er ikki eitt heitt evnið í hesum tíðum. Sambandsflokkurin heldur, at í tøttum og pragmatiskum samstarvi ber til at finna ein nýggjan leist fyri ríkisfelagsskapin, við Føroyum sum eitt sjálvstýrandi land í ríkinum. Hetta skal gerast í tíðum, tá spenningarnir millum ríkispartarnar eru lágir, so kollveltandi broytingar ikki verða framdar í óðum verkum, tá einhvør ósemja kemur í.

Ríkisfelagsskapurin skal hava ein nútíðarhóskandi og jaligan diskurs, Føroyar skulu hava alsamt størri rásarúm og viðkaðar karmar at virka undir, og verandi praksis skal forskipast.

Vit hava tørv á eini nýskipan av ríkisfelagsskapinum – einum Nýggjum Sambandi

Nýtt Samband

Miðað verður eftir eini nýskipan av ríkisfelagsskapinum – einum Nýggjum Sambandi, við Føroyum sum eitt sjálvstýrandi land í ríkinum. Fyrimunir eru við at halda fast í einum ríkisfelagsskapi – í einum dagførdum hami – tí felagsskapurin er broytiligur, tó at kjarnan er hin sama.

Grundað á støðulýsingina í innganginum, verður moderniseringin av ríkisfelagsskapinum lýst í hesum parti.

Grundarlagið í einum Nýggjum Sambandi:

Sambandsflokkurin er og fer framhaldandi at vera ein samríkisflokkur. Tí skal fyrst gerast greitt, hvørjar fortreytir skulu framhaldandi vera galdandi í einum nýggjum ríkisfelagsskapi. Hesar fortreytir eru grundaðar á stórrakstrarfyrimunir og annars yvirskipaðu rættartrygdina í Føroyum.

Mál, ið eiga framhaldandi at vera felagsøki, eru:

- Grundlóg
- Gjaldoyra
- Kongshús
- Rættarskipan
- Politi, ákæruvald og kriminalforsorg
- Uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkur (partvíst)

Høvuðssetningar í nýggja politikkinum:

Høvuðssetningarnir í nýggja politikkinum snúgva seg um:

- 1) Uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikk
- 2) Lógarkarmarnir í ríkisfelagsskapinum
- 3) Ríkisveitingina

Uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkur:

Vit hava tørv á eini nýskipan av ríkisfelagsskapinum, har uttanríkispolitiska ráðarúmið hjá Føroyum verður viðkað í enn størri mun. Tí er tørvur á, at uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkurin í ríkinum verður lagdur í fastar rammur. Tað skal aldrin vera ivi um, hvør tilgongdin er og hvør hevur avgerðarrættin í síðsta enda.

Sambandsflokkurin skjýtur upp:

Uttanríkispolitikkurin eigur at liggja í tveimum súlum, sum skulu staðfestast við lóg:

I. Bert viðvíkur Føroyum:

Tann føroyski parturin av uttanríkispolitikkinum skal vera á føroyskum hondum, og skal hetta staðfestast við tí, sum bert viðvíkir okkum – t.e. altjóða- og millumtjóða felagsskapir, fiskiveiðuavtalur og handilsavtalur. Somuleiðs eiga vit at hava avgerðarrætt viðvíkjandi verjupolitiskum átøkum, sum skulu gerast um okkara leiðir.

II. Felags fyrri ríkið:

Felagspolitikkurin skal grundast á alt tað, sum ikki er fevnt av tí, sum er nevnt omanfyri. Hetta, við tí høvuðsgrundgeving, at vit standa sterkari og hava størri slagkraft á altjóða pallinum, tá vit virka saman.

Somuleiðis eiga vit at seta í verk tey konketu átøk, ið verða lýst í frágreiðingini: "Føroyar á geopolitiska heimskortið":

Hesi átøk eru:

1. Fastar mannagongdir eiga at verða gjørdar, ið tryggja, at føroysku og grønlensku stjórnirnar verða tiknar við í uttanríkis- og verjupolitiskar viðgerðir, sum viðvíkja okkum. Harumframt eiga karmar at verða gjørdir fyrri uttanríkispolitiskt samstarv á parlamentariskum stigi.
2. Stýrisskipanarlógin eigur at verða broytt, soleiðis at Uttanlandsnevndin verður umboðað eftir lutfallinum í lögtinginum. Viðkaður trúnaður eigur somuleiðis at vera galdandi í Uttanlandsnevndini, eins og hon einans eigur at viðgera uttanríkispolitisk mál. Harumframt eigur ábyrgdin hjá uttanríkismálaráðharranum at verða broytt, soleiðis, at ráðharrin skal kunna Uttanlandsnevndina um uttanríkispolitisk mál av stórum týdningi fyrri at tryggja, at Uttanlandsnevndin er kunnað um somu viðurskifti, sum UPN í Danmark er.

Lógarkarmar í einum nýggjum ríkisfelagsskapi:

Í dag hava vit eina heimastýrslóg frá 1948, sum er grundarlagið undir føroyska heimastýrinum. Eftirfylgjandi eru aðrar lóggávur gjørdar, sum supplera heimastýrslógina, m.a. Uttanríkispolitiska heimildarlógin og yvirkulógin, báðar frá 2005.

Heimastýrslógin hevur tænt okkum væl og hevur verið lóggávan ið hevur skipað rammuna fyri menningini av Føroyum. Tó mugu vit ásanna, eins og alt annað við okkara felagsskapi, at yvirskipaðu karmarnir fyri Føroyum eisini hava tørv á eini modernisering.

Tørvur er á einari nýggjari heimastýrslóg – eini sjálvstýrslóg – sum skal skapa nýggju karmarnar fyri Føroyum, sum eitt sjálvstýrandi land í ríkinum. Lógin skal staðfesta, at um Føroyar ynskja at loysa seg úr felagsskapinum, so eru tað føroyingar sjálvir sum avgera tað. Teir nýggju føstu karmarnir fyri uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkin skulu staðfestast í lógini. Uttanríkispolitiska heimildarlógin skal setast úr gildi. Tó skal tað, sum kann endurnýtast úr uttanríkispolitisku heimildarlógini, t.d. at um Føroyar ynskja at fáa fullan limskap í altjóða felagsskapum v.m. so skal Danmark sjálvkravt stuðla.

Sambandsflokkurin skjýtur upp:

Vit eiga at gera eina nýggja heimastýrslóg – eina sjálvstýrslóg – samstundis, sum vit seta uttanríkispolitisku heimildarlógina úr gildi.

Ríkisveitingin:

Fyri Sambandsflokkurin er tað týðningarmikið at staðfesta, at tað er ikki ríkisveitingin, sum skilmarkar okkum sum flokk. Hinvegin, ynskja vit ikki at spæla hazard við vælferðini og haldførinum í Føroyum.

Sambandsflokkurin vil, at so hvørt sum málsøkið verða yvirtikin, taka vit fulla fíggjarliga ábyrgd. Har sum vit valda, skulu vit gjalda

Niðurstøða

Tíðirnar broytast og ríkisfelagsskapurin broytist við, tó standa lógligu rammurnar um ríkisfelagsskapin enn í stað.

Heimastýrslógin gav Føroyum viðkaðar karmar innan ríkisfelagsskapin, og hevur verið politiska og lögfrøðiliga grundarlagið undir tí menning og framburði, sum er farin fram í Føroyum seinastu mongu áratiggjuni. Heimastýrslógin og núverandi karmarnar um samstarvið í ríkinum stava tó frá eini aðrari tíð, og Føroyar eru í dag sjálvstýrandi á flestu økjum. Tiskil er neyðugt at modernisera og nýskipa ríkisfelagsskapin, og tilpassa hann nútíðina og veruleikan, vit liva í. Fastar rammur skulu ásetast, sum hóska tíðini til, bæði í löggávu og itøkiligum politikk-orðingum.

Uttanríkispolitiska ráсарúmið hjá Føroyum skal viðkast í enn størri mun. Tørvur er á, at uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkurin í ríkinum verður lagdur í fastar rammur, soleiðis, at eingin ivi er um hvør tilgongdin er og hvør hevur avgerðarrættin í síðsta enda. Tí eigur uttanríkispolitikkurin at liggja í tveimum súlum, staðfestar við lóg, sum skulu skilja sundur uttanríkispolitikkin, ið bert viðvikur Føroyum, og felags uttanríkispolitikkin fyri ríkið.

Sambandsflokkurin vil ikki spæla hazard við vælfærdini og haldfórinum í Føroyum, tí eiga vit ikki at skerja ríkisveitingina í óðum verkum, tí búskaparliga haldfóri er treyta av okkara tilfeingisbúskapi, ið sveiggjar nógv yvir tíð. Sambandsflokkurin vil, at so hvørt sum málsøkið verða yvirtikin, og tað verða tey bara tá tað er til

fyrimumnar fyri føroyingar, taka vit fulla figgjarliga ábyrgd. Har sum vit valda, skulu vit gjalda.

Eisini, skulu lógarkarmarnir í ríkisfelagsskapinum dagførast við eini nýggjari heimastýrslóg – eini sjálvstýrslóg. Lógin skal skapa nýggju karmarnar um Føroyar, sum eitt sjálvstýrandi land í ríkinum. Teir nýggju føstu karmarnir fyri uttanríkis-, trygdar- og verjupolitikkin skulu eisini staðfestast í lógini. Í somu atløgu skal uttanríkispolitiska heimildarlógin setast úr gildi.

Ríkisfelagsskapurin stendur sterkari við nútímans kørnum ið forða fyri komandi ósemjum. Greiðar skiljingar millum hvør hevur avgerðarrættin innan hvørji málsøki fer at betra um arbeiðslagið millum ríkispartarnar, samstundis við, at partarnir saman kunnu hugsavna seg um tey mál, tey hava í felag. Eitt gott samstarv innanhýsis millum partarnar tryggjar, at felagsskapurin stendur sterkari úteftir, og støðan hjá hvørjum ríkisparti er styrkt.

Fyri at fremja átøkini, krevst politiskur vilji, rættur hugburður og pragmatisma millum føroyskar og danskar myndugleikar. Fyri at seta arbeiðið í gongd, skal ein kommissjón setast millum Føroyar og Danmark við tí arbeiðssetningi at fáa greiðu, hvør besti hátturin er at fremja tey politisku ynskini lýst omanfyri. Niðurstøðan frá kommissjónini skal vera grundarlag fyri, hvussu tilgongdin hareftir skal siggja út og hvør tíðarkarmurin er.